

SOSYAL BİLGİLER 6

5.ÜNİTE ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM

DERS NOTLARI

Zeki DOĞAN

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

sosyalciniz.wordpress.com

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

Ülkemiz doğal ve beşerî kaynaklar bakımından zengindir. Ülkemizde gerçekleştirilen ekonomik faaliyetler bu kaynaklara bağlı olarak gelişmiştir.

Doğal kaynaklarımız

Topraklarımız, Sularımız, Madenlerimiz, Ormanlarımız, Turizm Kaynaklarımız

TOPRAKLARIMIZ

İnsanlık dünya üzerinde var olduğu ilk günden günümüze kadar toprağa bağlı kalmıştır. İnsanlar yüzyıllarca giydikleri, yedikleri, içtikleri ve barındıkları malzemeleri topraktan elde etmişlerdir.

- Toprak; **tarım, hayvancılık ve toprağa dayalı sanayinin(cam, çömlekçilik, seramik, kiremit, tuğla vb.)** vazgeçilmez doğal kaynağı olmuştur.
 - Tarımsal faaliyetler günümüzden binlerce yıl önce yapılmaya başlanmıştır. Tarım günümüze kadar dünyada ve Anadolu'da çok önemli yere sahip olmuştur. Sanayinin gelişmesi ve nüfusun artması tarım ürünlerine duyulan ihtiyacın artmasına sebep olmuştur. Bu sebeple tarımda kullanılan yöntemler gelişmiş ve tarımsal üretim sürekli artmıştır.
 - Topraklarımızın yaklaşık üçte birinde tarım yapılmaktadır. Aynı zamanda ülkemizde **çeşitli iklim tiplerinin görülmesi tarım ürünlerinin çeşitliliğini** artırmıştır.
- Ülkemizde yetiştirilen tarım ürünlerini;
Tahıllar (buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, pirinç),
Baklagiller (nohut, fasulye, soya fasulyesi, kırmızı mercimek, yeşil mercimek)
Sanayi bitkileri (pamuk, tütün, şeker pancarı, ayçiçeği, çay, zeytin, haşhaş, keten-kenevir) **Meyveler**(fındık, üzüm, elma, incir) ve **sebzeler** olarak gruplandırabiliriz.

Tarımda Verimi Arttırmak İçin Alınan Önlemler

Gübreleme, sulama, ilaçlama, tohum ıslahı, zirai mücadele, pazarlama imkânlarının artırılması ve modern tarım yöntemlerinin uygulanması vb.

- Ülkemizde özellikle İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde **sulama sıkıntısının** fazla olması sebebiyle tarım alanları nadasa bırakılmaktadır.
- **Nadas**, yarı kurak bölgelerde tarlanın sürülerek, suyunu biriktirmesi için bir yıl boş bırakılmasıdır. Toprakların nadasa bırakılmasını önlemenin tek yolu ise sulamadır.

Bilgi: Engebenin fazla olduğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde tarımda makine kullanımı sınırlıdır.

Ülkemizde tarımı destekleyen kurum ve kuruluşlar

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Atatürk Orman Çiftliği, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Toprak Mahsulleri Ofisi, Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri, GAP İdaresi Başkanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, ziraat odaları ve mesleki örgütler.

Anız yakılması gibi bilinçsizce yapılan uygulamalar ise toprağa zarar verdiği gibi erozyona da sebep olmaktadır.

Ülkemizdeki ekonomik sektörler ve bu sektörlerin faaliyet alanları

TARIM	SANAYİ	HİZMET
Bitkisel Üretim Hayvancılık Ormancılık Balıkçılık	Madencilik İmalat İnşaat	Ticaret Turizm Ulaştırma Sağlık Eğitim Güvenlik

- Temel tüketim ürünlerimizden olan tahıllar **buğday, arpa, mısır, pirinç** vb. den oluşmaktadır. Tahıllar içinde en fazla yetiştirilen buğday, **un ve makarna** sanayisinde kullanılır. Buğday ülkemizde Karadenizin kıyı kesimleri hariç her yerde yetiştirilebilmektedir. **Konya Ovası**, buğday üretiminde önemli bir yere sahiptir.

- Yağışın bol olduğu **Karadeniz** kıyısı boyunca yetiştirilen **mısır**, sulama imkânının gelişmesinden dolayı en fazla **Akdeniz** kıyı kesiminde yetiştirilmektedir. Mısır bitkisel yağ, çerez ve hayvan yemi sanayisinde kullanılır.
- Yüksek sıcaklık, nem isteyen ve sulak alanlarda yetişen çeltik (**pirinç**) ülkemizde en fazla **Edirne, Samsun, Balıkesir** vb. yerlerde yetiştirilmektedir.
- Fabrikada işlenerek yeni bir ürün hâline getirilen sanayi bitkilerinin ekonomik değeri fazladır. Bu tarım ürünlerinin ülke ekonomisine katkısı yüksektir. **Ülkemizde sanayi bitkisinin en fazla yetiştirildiği yer Ege kıyılarıdır.**
- **Ayçiçeği, mısır, zeytin ve fındık** bitkisel yağ fabrikalarında ham madde olarak kullanılan tarım ürünleridir. **Ayçiçeği** en çok Tekirdağ, Konya, Edirne vb. yerlerde yetiştirilmektedir.
- **Zeytin** en çok **Aydın, Muğla, İzmir** vb. yerlerde yetiştirilmektedir.
- Sanayi bitkilerinden olan **çay** en çok Rize ve çevresinde yetiştirilir.
- **Pamuk; tekstil ve yağ fabrikalarında, şeker pancarı; şeker fabrikalarında** işlenen ham maddedir. Pamuk en çok Şanlıurfa, Aydın, Hatay vb. yerlerde yetiştirilmektedir.
- **Şekerpancarı** en çok İç Anadolu'da yetiştirilmektedir.

HAYVANCILIK

- Toprağa dayalı diğer bir ekonomik faaliyet de hayvancılıktır. Hayvanlardan elde edilen **et, süt, yumurta** gibi ürünler insanların gıda ihtiyacını karşılamaktadır. Hayvanların yünü, derisi ve tüyleri de giyim alanında değerlendirilmektedir. Hayvanlar ülkemizde özellikle kırsal kesimde taşımacılıkta ve tarımda da kullanılmaktadır.
- Ülkemizde hayvancılık genel anlamda **büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı** olarak sınıflandırılır. Bunun yanında **arıcılık ve ipek böcekçiliği** de hayvancılık faaliyetleri arasında yer alır.

Hayvancılık faaliyetlerinin ülkemizdeki dağılımında iklim, bitki örtüsü, yer şekilleri ve halkın ihtiyaçları belirleyicidir.

Büyükbaş hayvancılık, gür otlakların bulunduğu yerlerde mera hayvancılığı şeklinde yaygın olarak yapılır. Özellikle yaz yağışlarının etkisiyle otlakların ve çayırların geniş yer kapladığı Karadeniz'in doğu kıyısı ve Doğu Anadolu'da büyükbaş hayvancılık gelişmiştir. Nüfusu fazla olan yerlerde yapılan hayvancılık türü de besi (ahır) hayvancılığıdır. Nüfusun fazla olması ve pazarlama imkânlarının

kolay olmasından dolayı besi hayvancılığı en fazla Konya, İzmir vb. büyükşehirlerin çevresinde yapılmaktadır.

Küçükbaş hayvancılık, bozkır bitki örtüsünün yaygın olduğu yerlerde yapılmaktadır. Türkiye'de küçükbaş hayvancılık en fazla İç Anadolu'da yapılmaktadır. İç Anadolu'da koyun ve tiftik keçisi yetiştiriciliği yapılırken Akdeniz kıyı kesiminde ise kıl keçisi yetiştirilmektedir.

Balıkçılık, ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olmasından dolayı önemli bir ekonomik faaliyettir. Denizlerde kıyı balıkçılığı yapılırken, akarsularda ve göllerde tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır. Ülkemizde balıkçılık en fazla Karadeniz'de daha sonra Marmara Denizi, Ege Denizi ve Akdeniz'de yapılmaktadır. Ancak denizlerdeki kirlenme, zamansız ve usulsüz avlanma yöntemleri balıkçılığı olumsuz etkilemektedir.

Arıcılık, bal üretimi için bitki çeşitliliği çok olan dağlık yerlerde yapılır. Arıcılık ülkemizde en fazla Ege kıyı kesiminde yapılmaktadır. Muğla'da üretilen çam balının ve Rize'deki Anzer Yaylası'nda üretilen Anzer balının ekonomik değeri oldukça yüksektir. Doğu Anadolu'da Hakkâri, Bitlis, Ardahan, Kars vb. yerlerde de bal üretimi yapılmaktadır.

Kümes hayvancılığı, et ve yumurta ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusu fazla olan yerlerde yapılan hayvancılık türüdür. İklim seçiciliği olmadığından ülkemizin her yerinde yapılabilir. Verimi yüksek olan kümes hayvancılığı, nüfusun fazla olması ve pazarlama imkânlarının kolay olmasından dolayı en fazla Bolu, Balıkesir, Manisa vb. illerde yapılmaktadır.

İpek böcekçiliği, ipek böceği yetiştirme ve kozasından ipek elde etme faaliyetidir. İpek böceği dut yaprağı yemek suretiyle beslenir. Ülkemizde en fazla Bursa, Balıkesir, Bilecik çevresinde gelişmiştir. Ayrıca ipek böceğinden elde edilen koza ile ipek kumaşı elde edilmektedir. İpekli dokuma sanayisi ise Bursa (Gemlik) ve İstanbul'da gelişmiştir.

SULARIMIZ

Su yaşamın temel ögesidir. İnsan bedeninin yaklaşık %70'i, Dünya'nın ise yaklaşık %75'i sudan oluşmaktadır. Aynı zamanda su insanların ekonomik faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir.

- Türkiye önemli yer altı ve yer üstü su kaynaklarına sahiptir. Ülkemizin **Akdeniz, Karadeniz, Marmara ve Ege Denizi'**ne kıyısı bulunmaktadır. Ülkemiz **Fırat, Dicle, Kızılırmak ve Yeşilirmak** gibi önemli akarsulara sahiptir. Ülkemizin en büyük gölü olan **Van Gölü** dünyanın en büyük sodalı gölüdür.
- Ülkemiz jeotermal (sıcak su) kaynaklar bakımından dünyada yedinci, Avrupa'da birinci sıradadır. Ayrıca su kaynakları ülke ekonomimizde önemli bir yere sahiptir.

Sulardan **içmede, sulamada, balıkçılıkta, ulaşımda, spor, tatil, enerji üretimi** vb. yararlanır.

Karadeniz su ürünleri avcılığında ilk sırada yer almaktadır. Karadeniz'de en çok **hamsi** avcılığı yapılmaktadır. Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliği giderek artmaktadır. Son 10 yılda su ürünleri üretimi iki katına çıkmıştır. Su ürünlerinin çoğu ülke içerisinde tüketilmektedir. Ancak ihraç ettiğimiz su ürünleri de vardır. Eğirdir Gölü'nden elde ettiğimiz tatlı su istakozu (kerevit) ihraç ettiğimiz su ürünleri arasındadır.

- Ülkemizde **deniz ulaşımı ve ticareti** gelişen ekonomik faaliyetler arasındadır. Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan **İstanbul ve Çanakkale Boğazı** ülkemizde bulunur. Bu boğazlar dünya deniz ticareti ve ulaşımında önemli yere sahiptir.
- **İstanbul, İzmir, Mersin, İzmit, İskenderun (Hatay), Ereğli** (Zonguldak) limanları ülkemizde en çok ticaret yapılan limanlardır.

Tarım ve sanayide kullanılan su oranımız toplamda % 85'i bulmaktadır. Bu durum su kaynaklarımızın ülke ekonomisindeki yerini ortaya koymaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Siirt, Diyarbakır, Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Batman, Mardin, Şırnak ve Şanlıurfa olmak üzere 9 ili kapsayan bir projedir. GAP bölgedeki su kaynaklarını özellikle de **Fırat ve Dicle** Nehirlerini etkili kullanarak sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel gelişmeyi içeren bir bölgesel kalkınma projesidir. Bu proje Cumhuriyet tarihimizin en büyük projeleri arasında yer almaktadır.

GAP'ın Bölgeye Etkileri

- ✓ GAP'tan sonra Şanlıurfa, kısa zamanda **pamuk** üretiminde **ülke birincisi** olmuştur.
- ✓ Projeye yapılan barajlardan 7'si Türkiye'nin **elektrik ihtiyacının** üçte birini karşılamaktadır.
- ✓ Pamuklu dokuma fabrikaları açılmıştır.
- ✓ GAP Uluslararası Havalimanı açılmıştır.
- ✓ Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) açılarak özellikle kadın nüfusunun okuma-yazma oranı artırılmıştır.
- ✓ Bölgenin tarihî ve doğal güzelliklerinin fark edilmesini sağlamıştır.

MADENLERİMİZ

- Türkiye maden üretiminde 132 ülke arasında 28. sırada, üretilen maden çeşitliliğinde ise 10. sıradadır.
- Dünyada ticareti yapılan 90 çeşit madenden 77'si Türkiye'de bulunmaktadır. Ülkemizde çıkarılan **demir, krom, bakır, boksit(alüminyum)** gibi madenler ülke sanayimizde önemli yere sahiptir.
- Ülkemizin en büyük 100 sanayi kuruluşundan 23'ü madene dayalı sanayi kuruluşlarıdır. Bunlar arasında da en çok demir-çelik fabrikaları bulunmaktadır.
- Ülkemizde maden ve taş ocakları kaynaklarını aramak, bulmak ve işletmeye uygun olup olmadığını tespit etmek amacıyla 1935'te Mustafa Kemal Atatürk'ün girişimleriyle **Maden Tetkik Arama Enstitüsü** (MTA) kurulmuştur.

Ülkemizde çıkarılan **taşkömürü, linyit, uranyum, toryum** gibi madenler enerji kaynağı olarak kullanılır.

- **Mermer, granit** gibi madenler de inşaat sektöründe kullanılmaktadır. Çıkarılan ve işlenen madenler, ülkemizin dış ticaretinde önemli yere sahiptir. **Bor, demir, bakır, mermer** ihraç edilen madenlerimizdendir.
- Dünya **bor madeni** rezervinin büyük bir kısmı ülkemizde bulunmaktadır. Bor madeni günlük hayatta kullandığımız birçok alet, eşya ve makinede kullanılmaktadır. Bor madeninin kullanım alanı bilimin ilerlemesi ve madenin değerinin anlaşılmasıyla her geçen gün artmaktadır.

Bor madeninin kullanıldığı bazı ürünler ve alanlar

Cep Telefonu, Jet-Roket Yakıtı, Bilişim Teknolojileri, Seramik Sanayi
Cam Sanayi, Temizlik Ürünleri

ORMANLARIMIZ

- Dünyanın yaşanabilir olmasını sağlayan unsurlardan birisi de havanın içinde bulunan oksijendir. Dünyanın oksijen kaynağı da yeşil bitkilerdir. Yeşil bitkiler özellikle ağaçları içerisinde barındıran ormanlar adeta dünyanın akciğerleridir.
- Ağaçların nem tutma özellikleri aşırı ısınma ve soğumayı önler. Böylelikle ormanlar don, kuraklık, fırtına, sel ve heyelan gibi doğal olaylarının yıkıcı etkilerini azaltır.
- Mesire alanları ve millî parklar birer eğlenme ve dinlenme alanlarıdır. Ormanlar yabani hayvanlara barınak olma özelliğine de sahiptir.

Ülkemizde faaliyet gösteren **Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı** (TEMA) erozyonla mücadele etmektedir. "Türkiye Çöl Olmasın" sloganıyla yola çıkan TEMA her sene düzenlediği ağaçlandırma faaliyetleriyle ülkemizdeki orman alanlarını artırmayı hedeflemektedir.

Doğada meydana gelen yıkıcı olaylardan birisi de **erozyon**dur. Ormanlar toprağın verimli kısmının rüzgâr, yağmur, akarsu gibi etkenlerle süpürülmesini önlerler.

Türkiye topraklarının yaklaşık %28'i orman alanlarıdır. Ülkemizde orman alanlarının yaklaşık %75'i kıyı kesimlerde yer almaktadır. Orman bakımından en zengin yerlerimiz **Karadeniz** kıyılarıdır. Orman varlığının en az olduğu kesim ise ülkemizin güneydoğusudur.

Ormanlarımız ülkemizin sanayisi için de önemli bir ham madde kaynağıdır. **Kâğıt üretimi, mobilyacılık** gibi faaliyetlerde orman ürünlerinden faydalanılmaktadır. Bununla beraber ormanlar; **ilaç üretimi, arıcılık** ve yakacak **odun** üretimine de kaynak oluşturur.

TURİZM KAYNAKLARIMIZ

Ülkemiz turizm kaynakları bakımından oldukça zengindir. Bu turizm kaynaklarını görmek, görmek ve bu kaynaklardan faydalanabilmek için her sene dünyanın farklı ülkelerinden milyonlarca turist ülkemize gelmektedir. Son yıllarda ülke içinde yapılan turizm faaliyetlerinde artış gözlenmektedir. İnsanlar farklı yerlerdeki güzellikleri görmek, görmek ve tanımak istemektedirler. Özellikle son zamanlarda kısa süreli yurt içi turizm turlarına ilgi giderek artmaktadır.

- Doğal ve tarihî değerler bakımından oldukça zengin olan ülkemiz yabancı turist sayısı bakımından dünyada 6. sırada bulunmaktadır.
- Sağladığı gelirler sebebiyle turizme ülkemizde "**bacasız sanayi**" denilmiştir.
- Turizm bazı bölgelerimizin temel geçim kaynağı hâline gelmiştir. **Açılan oteller, konaklama tesisleri, restoranlar ve işletmeler** halk için iş olanakları oluşturmuştur. Ayrıca yöre insanları kendi ürünlerini pazarlama imkânı bulmuşlardır.
- Ülkemizde **güneşlenme süresi** oldukça fazla olan ve sahillerinin güzelliği göze çarpan Akdeniz ve Ege kıyıları ülkemizin en çok turist çeken kıyıları olmuştur.

Pamukkale travertenleri dünyada eşine rastlanılmayacak güzellikte bir turizm merkezidir.

Kapadokya doğal güzelliği ve tarihî dokusuyla dünyanın dikkatini çeken turizm alanları içerisinde yer almıştır. Bölgede bulunan peribacaları, mağara evler, taş yapılar, yer altı şehirleri ve müzeler yılda milyonlarca yerli yabancı turisti çekmektedir. Bu yönüyle turizm bölgeye adeta can damarı olmuştur.

Turizm kaynaklarını **doğal turizm kaynakları ve beşerî turizm kaynakları** olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Doğal turizm kaynakları doğal etkenlerle oluşan kaynaklardır. Bu kaynaklar görsel güzelliği, sağlığa etkisi, dinlendirme gibi özellikleriyle ilgi çeken varlıklardır. Beşerî turizm kaynakları ise insan yapımı ya da insanın doğayı düzenlemesiyle oluşmuş

kaynaklardır. Genellikle tarihî değeri olan bu kaynaklar insanların merak duygularını gidermektedir.

KAYNAKLARIMIZI DOĞRU KULLANIYORUM

İnsan nüfusu her geçen gün artmaktadır. Nüfusun artması kaynaklara duyulan ihtiyacın da artmasına sebep olmaktadır. İnsanlar ulaşım, iletişim, aydınlatma, ısınma gibi birçok gereksinimini karşılayabilmek için enerji kaynaklarına ihtiyaç duyarlar. Ancak enerji kaynaklarının hepsinin ömrü sınırsız değildir. Dünyada bilinen petrol kaynaklarının yaklaşık 50 yıl ömrü kaldığı düşünülmektedir. Yine doğal gaz rezervlerinin yaklaşık olarak 50, kömürün ise 215 yıl ömrünün kaldığı tahmin edilmektedir. Bu tür fosil enerji kaynaklarına **yenilenemeyen enerji kaynakları** denilmektedir. Aynı zamanda nükleer enerji için kullanılan uranyum ve toryum gibi madenler de yenilenemeyen enerji kaynakları içerisinde.

Yenilenebilir enerji: Doğadaki kaynaklardan elde edilebilen ve doğa tarafından sürekli olarak yenilenen /tükenmeyen enerjiye denir.

Doğada varlığı sona ermeyen kaynaklara yenilenebilir enerji kaynakları denilmektedir. **Güneş, rüzgâr, su, dalga enerjisi, biyoenerji ve jeotermal enerji** yenilenebilir enerji kaynaklarıdır.

Ülkemizde en çok kullanılan enerji kaynakları **doğal gaz** ve **petroldür**. Ülkemiz tükettiği petrol ve doğal gazın büyük bir kısmını ithal etmektedir. Bu durum ülkemizin enerji tüketimi bakımından dışarıya bağımlı hâlde olduğunu göstermektedir.

Ülkemizin birçok yöresinin **rüzgâr gücü** potansiyeli yüksektir. Yılın çoğunda rüzgârın etkisinde kalan Trakya yöresi, Marmara'nın güney kıyıları, Ege Denizi kıyıları, Akdeniz kıyı bölgeleri ve Sinop çevresi rüzgâr potansiyeli ile dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin yenilenebilir enerji kaynakları potansiyeli oldukça yüksektir. Ülkemizin batısında yer alan **Denizli, Afyon, Uşak** gibi illerde bulunan **jeotermal** kaynaklar önemli potansiyele sahiptir. Nitekim **Denizli Sarayköy**'de jeotermal tesislerimizde elektrik üretimi yapılmaktadır.

Yenilenebilir enerji kaynaklardan biri de sudur. Daha çok dağlık alanlarda bulunan, **su miktarı ve akış hızı** fazla olan akarsuların **su enerjisi** (hidroelektrik) potansiyeli yüksektir. Ülkemizde birçok akarsu, bu potansiyele sahiptir. Ülkemizin birçok yerinde **hidroelektrik santrali** bulunmaktadır.

Son yıllarda ülkemizde **biyoenerji** üretiminde artış vardır.

Biyoenerji: Bitkisel ve hayvansal atıklar kullanılarak elde edilen enerjiye biyoenerji denir.

Biyoenerji tesislerinin kurulum maliyeti, diğer yenilenebilir enerji kaynaklarında da olduğu gibi yüksektir. Ancak kurulumdan sonra bu tesislerin masrafları oldukça azalmaktadır. Bu sebeple yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı yenilenemeyen enerji kaynaklarına göre daha ekonomiktir. İlerleyen yıllarda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının giderek artacağı düşünülmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynakları arasında **dalga enerjisi** de bulunmaktadır. Ancak ülkemizdeki denizlerin dalga potansiyeli bu enerji tesislerini kurmak için yeterli değildir.

Yenilenemeyen enerji kaynakları: Kömür, petrol, doğalgaz gibi fosil yakıtlardan elde edilen ve bir gün tükenecek olan enerji kaynaklarına denir.

Yenilenemeyen enerji kaynaklarının fazla kullanımı ya da bu kaynakların kullanımı sırasında yaşanan kazalar büyük doğa sorunlarının yaşanmasına sebep olabilir.

Petrol, kömür, doğalgaz gibi fosil yakıtların yanması sonucunda ortaya çıkan gazlar atmosferin yapısının bozulmasına sebep olur. Bu durum **hava kirliliğine** sebep olabilmektedir. Hava kirliliği de astım gibi solunum hastalıklarına sebep olarak insan sağlığını tehdit etmektedir.

Petrol dünyada en çok kullanılan enerji kaynakları arasındadır. Petrolün yer altından çıkarılması veya taşınması sırasında yaşanan **kazalar su ve toprak kirliliğine** sebep olmaktadır.

Su kirliliği mercanların yok olması, balık ölümleri gibi su yaşamını olumsuz etkilemektedir. Toprak kirliliği ise tarıma ve doğal yaşama zarar vermektedir. Bu durum bitki, hayvan ve insan yaşamını tehdit etmektedir.

Doğal kaynakların **bilinçsizce tüketilmesi, aşırı avlanma, ormanların tahrip edilmesi, aşırı otlatma, sanayi tesislerinin denetlenmemesi ve plansız kentleşme** gibi etmenler doğal kaynakların yok olmasına sebep olmaktadır.

Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi **kuraklık, hava kirliliği, su kirliliği, erozyon, heyelan, gıda yetersizliği ve küresel ısınma** gibi sorunlara sebep olmaktadır.

- Yaşanan tüm bu sorunlar insanları, doğayı ve hayvan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Örneğin **küresel ısınma** sonucu dünyada buzullar erir. Bu durum kutup ayılarının neslinin tükenme tehlikesini ortaya çıkarır. **Kuraklık** sebebiyle birçok insan susuzluk ve açlık tehlikesiyle baş başa kalır. Bu tehdide karşı insanlar yaşadıkları yerlerden göç eder.

YATIRIM VE PAZARLAMA

Türkiye’de;

- 3 çeşit iklim tipi ve bitki örtüsü görülmektedir.
- 100’ün üzerinde tarım ürünü çeşidi yetiştirilmektedir.
- 20 çeşit hayvan yetiştirilmektedir.
- 77 çeşit maden çıkarılmaktadır.
- 15 çeşit enerji kaynağı kullanılmaktadır.

- Bir bölgenin iklimi, yer şekilleri, ulaşımı, nüfusu gibi özellikleri o bölgede yapılan ekonomik faaliyetleri ve yatırımları doğrudan etkiler.** Ülkemize baktığımızda farklı bölgelerde farklı coğrafi özelliklerin olduğu görülmektedir. Bu nedenle farklı bölgelerimizde farklı ekonomik faaliyetler ve yatırımlar gerçekleştirilmektedir.
- Örnek olarak yurdumuzda yer şekillerinin sade, sulama imkânlarının iyi olduğu yerlerde **tarımsal faaliyetler** gelişmiştir. Dağlık ve engebeli yerlerde

büyükbaş hayvancılık gelişirken yer şekillerinin sade olduğu ve bozkırın yaygın olduğu yerlerde ise **küçükbaş hayvancılık** gelişmiştir.

- Ülkemizde bitkisel yağ fabrikası kurmak isteyen bir yatırımcı zeytinin bol olduğu Ege kıyılarında ya da ayçiçeğinin bol olduğu Trakya’da yatırım yapabilir.
- Kâğıt ve mobilya** ile ilgili yatırım yapmak için ormanların çok olduğu Karadeniz kıyıları, et ve süt ile ilgili yatırım yapmak için ise hayvancılığın geliştiği Doğu Anadolu tercih edilebilir.
- Tahılların** yetiştirildiği yerlerde un, makarna ve yem fabrikaları; şeker pancarının yetiştirildiği yerlerde şeker fabrikası kurulması uygundur.
- Küçükbaş hayvancılığın** yapıldığı yerler dokumacılık sanayisinin kurulmasına uygundur. Deniz kıyılarında ve doğal güzelliklerin bulunduğu yerlerde konaklama alanında yatırımlar yapılabilir, ticari ve turistik işletmeler açılabilir.

Ülkemizde Yatırım Yapmak İçin Gerekli Olan Unsurlar

Ham madde
Sermaye
Ulaşım
Enerji
İş gücü
Teknoloji

VERGİLERİMİZ KAZANÇLARIMIZDIR

Devletimiz hak ve özgürlüklerimizi güvence altına almıştır. Bizim de devlete karşı sorumluluklarımız vardır. Bu sorumluluklardan birisi de vergi sorumluluğudur. Tüm hak, özgürlük ve sorumluluklarımız Anayasamızda yer almıştır.

- Vergiler ödeme şekillerine göre **dolaysız ve dolaylı vergiler** olarak ikiye ayrılmaktadır. Dolaysız vergileri vatandaşlar www.gib.gov.tr adresini kullanarak Genel Ağ üzerinden ya da vergi dairelerinden ödeyebilirler. Bu vergiler gelir ve servet üzerinden alınan vergilerdir.
- Dolaylı vergiler ise satın aldığımız ürünlerden alınan vergilerdir. Dolaylı vergiler ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Dolaylı vergilerin düzenli toplanabilmesi için bireyler alışverişlerinden sonra mutlaka fiş ya da fatura almaları gerekmektedir.

Vergi devlet ile vatandaş arasındaki kuvvetli bir bağıdır. **Vergi olmadan bir devletin ayakta kalması, milletin gelişmesi imkânsızdır.** Bu sebeple geçmişten günümüze tüm devletlerde vergi sisteminin bulunduğunu görmekteyiz.

Ülkemizde de vergi mükellefi olan her vatandaşın gelire göre vergi alınmaktadır. Devlet **ulaşım, eğitim, iletişim, sağlık, güvenlik, barınma ve şehirleşme** gibi halka sunduğu imkânların çoğunu halktan aldığı vergilerle karşılamaktadır. Ayrıca vergi devletin kalkınmasında oldukça önemli yere sahiptir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri ülkemizde çok büyük yatırımlar yapılmıştır ve gelecekte de yapılması planlanmaktadır. Bu yatırımlar ülkemizin modernleşmesi ve kalkınmasında önemli bir yere sahiptir. Verdiğimiz vergiler sayesinde ülkemizi geliştirecek ve kalkındıracak yeni projeler ortaya çıkacaktır.

NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GELİŞEN EKONOMİ

Ekonominin en önemli kaynağı insandır. Sahip olduğumuz nüfus yapısı Türkiye ekonomisinin değişilmez ve temel unsurunu oluşturur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)

Madde 49 - Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir

Anayasamıza göre çalışmak hem bir haktır hem de bir vatandaşlık sorumluluğudur. Meslek sahibi birey ürettiği kadar kazanır, kazandıkça kendine güvenir. Çalışan insan yaptığı üretim, ihracat ve verdiği vergiyle ülkenin kalkınmasına da katkıda bulunur.

Verilen ekonomik faaliyetlerin temelinde insan bulunmaktadır. Ancak bu mesleklere sahip tüm insanlar aynı verimliliğe sahip değildir. Aynı mesleğe sahip insanların bir kısmı diğerlerinden daha verimli çalışabilmektedirler.

Nitelikli İnsan: İlgili, istek ve yetenekleri doğrultusunda iyi eğitim almış, alanında uzman kişilere "nitelikli insan" adı verilir.

- ✓ **Nitelikli insanlar** alanında iyi eğitim almış kişilerdir. Bu insanlar sadece yaptıkları işin okulunda eğitim almakla yetinmezler, bilgilerini, tekniklerini devamlı güncellerler.

- ✓ **Nitelikli insanlar** tasarruflu kişilerdir. Zamanı, kaynakları ve emeği israf etmezler. Geliştirdikleri yöntemler, kullandıkları araçlar onların ürünleri ve zamanı daha verimli kullanmalarını sağlar.
- ✓ **Nitelikli insanlar** aynı zamanda girişimci ruha sahiptirler. Gerekliğinde risk almayı bilip yeni projeler, iş alanları üretirler. Mücadelecidirler karşılaştıkları zorluklar karşısında kolay kolay yılmazlar.

Ülkelerin nüfus özellikleri ekonomik yapısına önemli bir etkidir. Genç nüfusa sahip ülkelerin ekonomik potansiyelleri oldukça yüksektir. Genç nüfusu nitelikli olarak yetiştirebilen ülkeler hızla kalkınır, ekonomisi gelişir. Bu amaçla ülkemizde son dönemlerde önemli çalışmalar yapılmıştır. Üniversite sayısının, eğitime verilen desteğin artırılması bu çalışmalara verilebilecek örnekler arasındadır.

MESLEĞİMİ BİLİNÇLİ ŞEKİLDE SEÇİYORUM

Meslek belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan sürekli işlerdir.

Bir insanın en önemli kararlarından birisi de meslek seçimidir. Meslek sadece ekonomik bir faaliyet değil aynı zamanda bir yaşam şeklidir. Bu sebeple meslek seçiminde birtakım hususlara dikkat etmek gerekir.

Meslek seçerken severek yapabileceğimiz meslekleri tercih etmeliyiz. Ayrıca seçeceğimiz meslek zamanın şartlarına uygun olmalıdır. Meslek seçerken öncelikle ilgilerimizi, yeteneklerimizi iyi tanımamız daha sonra da seçmek istediğimiz meslek ya da meslekleri iyi araştırmamız gerekir.

İnsanların ilgi, yetenek ve değerleri çok farklıdır. Aynı zamanda toplumun farklı ihtiyaçları bulunmaktadır. Bunun sonucunda meslekler ortaya çıkmış ve çeşitlenmiştir.

İnsanların sahip olduğu ilgi, yetenek ve değerler meslek seçiminde etkili olmaktadır.

Örneğin canlılara ve doğaya ilgisi olan bir kişi zoolog, veteriner ya da ziraat mühendisi olabilir. İkona kabiliyeti yüksek bir kişi avukat, politikacı ya da gazeteci olabilir. Yardım etmeyi seven bir kişi de hemşire, psikolog ya da sosyal hizmetler uzmanı olabilir.

Hızlı koşamayan birinin de atlet olmasını bekleyemeyiz. Fen bilimleri dersini sevmeyen birinin biyolog olması çok kolay olmaz. Bu sebeple meslek seçiminde meslekleri tanımak ve kişisel özelliklerimize uygun olup olmadığını bilmek çok önemlidir. Tercih edeceğimiz meslekler fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerimize uygun olmalıdır.

Her mesleğin belli bir eğitim süreci bulunmaktadır. Okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde belli bir mesleki eğitim verilmemesine rağmen bireyi hayata hazırlayan temel yetenekler burada kazandırılır. Meslek seçimi daha çok ortaöğretim yıllarında şekillenmeye başlamaktadır.

Ortaöğretimi bitiren bir kişinin tercih ettiği üniversite meslek seçiminde etkilidir. Örneğin mimar olmak isteyen bir kişinin ilköğretimi ve ortaöğretimi bitirdikten sonra mimarlık fakültesinden mezun olması gerekir.

Halk Eğitim Merkezleri ve yerel birimler (belediyeler) aracılığıyla halka mesleki eğitim veren kurumlar da bulunur. **Çok Amaçlı Toplum Merkezleri** (ÇATOM), **Konya Meslek Edindirme Kursları** (KOMEK) bunlara örnektir.

Bu ders notları, ders kitapları esas alınarak öğrenci ve öğretmenlerimizin faydalanması için hazırlanmıştır.

Zeki DOĞAN
Sosyal Bilgiler Öğretmeni
sosyalciniz.wordpress.com